

(Fortsættelse 14)

MIT FØRSTE MØDE MED KØBENHAVN

I skolesommerferien 1938 fik jeg den store oplevelse, det var, første gang at komme til København, hvortil jeg 9-årige knægt var rejst alene med toget fra Nakskov, for at tilbringe en del af ferien hos mine morforældre og sammen med min kære fætter Dennis. De havde som allerede tidligere omtalt, boet på Lolland, i Bursø nær Maribo, men i det tidlige forår 1937 solgte de deres hus og flyttede til hovedstaden, dels for at være i nærheden af nogle af deres voksne børn, som flere år før selv havde forladt de små forhold på landet, for at prøve lykken i den store by, og dels fordi de havde hørt, at aldersrenten - senere kaldet folkepensionen - var større her, end ude i provinsen. Dertil kom den direkte anledning til, at de brød op, nemlig at deres næstældste datter, Emmy, min fætter Dennis' mor, som boede i Præstø med sin mand Carl, var meget syg af kræft og derfor var indlagt på Finsens Instituttet i København. Desuden ville min mormor formentlig gerne tilbage til sin barndomsby, hvor hun havde boet fra sin fødsel og til omkring sit 22. år.

Eftersom mine morforældres data og fata er blevet grundigt omtalt tidligere i denne beretning, vil det være på sin plads her, at fortælle lidt om min fætter Dennis' oprindelse. Som tidligere nævnt blev han født den 29. februar 1928 i mine morforældres hus ved Rødvejen i Bursø på Lolland, og herom fortæller han selv i et brev af 25. januar 1999 til mig:

"Jeg blev født i huset på Rødvejen (i den fine stue) d. 29.2.1928 kl.23,45. Det er oplyst, at man ville have jordemoderen til at skrive d.1.3. på fødselsattesten, men at hun sagde at det var hende så sjældent at modtage et skudbarn og at jeg var født på nævnte tidspunkt. Jeg er døbt i Bursø Kirke - er aldrig blevet ammet. Har aldrig boet sammen med min mor, hun var syg fra jeg kom til verden. Dog ikke af den grund. [...]"

Dette kan suppleres med følgende tekst fra et andet af Dennis' breve, der er dateret 16.11.1998:

"[...] Om min mor kan der vel skrives en bog, som der kan om alle mødre. - Emmy, i øvrigt også min far, fyldte 18 år Lille-juleaften, hvor jeg blev født et par måneder senere på skuddagen d. 29. februar 1928. Da jeg blev gammel nok blev det fortalt mig at min mor ved min fødsel fik oplyst at hun havde en dårlig nyre. Hun blev aldrig så stærk at hun kunne tage mig til sig. Jeg blev sat i pleje hos hendes forældre. Mennesker som altid havde hus- og hjerterum. Min mor var "ude og tjene" når hun havde kræfter til det, og på en gård ved Ryde blev hun gode venner med sønnen (Carl), som hun senere blev gift med. De bosatte sig i Præstø. Carl arbejdede i Faxe Kalkbrud. Emmy var ofte indlagt på Maribo sygehus og senere på Finsen. Her fik hun fjernet den ene nyre og senere en del af den anden. Til mig blev det sagt at det var på grund af nyrebetændelse, men Gudrun har senere sagt at det var kræft. Døden skal jo have en årsag. Når min

mor besøgte os i Bursø tog hun mig i bad og når vi var kommet i seng, jeg sov hos hende, fortalte hun. Jeg husker bl.a. historien om en mand, der vist havde taget noget der ikke tilhørte ham. At politiet satte ham (det var nat) ind på et "hotelværelse", det var så fint at der var sat jerntræmmer for vinduerne for at ingen skulle bryde ind til ham. !! –

Gudrun var 18-20 år, på det tidspunkt passede hun Emmy i Præstø, i den sidste tid. Hun døde da jeg var 10 år. –

Min biologiske far hed Edvin Jensen, han var proprietærsøn. Gården, der som sådan var ret stor, lå vistnok i Skørringe. Engang da jeg som 8-9 årig cyklede til Tillitse med mormor (på egen cykel) stoppede hun op, pegede over på en mand, der lugede roer ca. 200 m inde på marken, og sagde: ham, der står der og ser på os, det er din far. Han arvede gården efter sine forældre - giftede sig - solgte gården - købte en maskinstation (nær Dannemare) - fik tre børn (heraf et par tvillinger) - afgik ved døden, da jeg var omkring 17-18 år."

Supplerende og en smule korrigerende kan jeg (Harry) oplyse, at Dennis' mor, Emmy, blev født den 23. december 1909 og hun døde i 1938, formentlig om efteråret, altså knapt halvandet års tid efter at morfar, mormor og Dennis i foråret 1937 var til flyttet København. Ved sin død var Emmy altså kun omkring 29 år, og Dennis var som nævnt godt 10 år. Når han fortæller, at han som 8-9 årig cyklede til Tillitse, kan det altså senest have været som 9-årig, at den omtalte cykel-tur har fundet sted, for vi flyttede fra Tillitse i april 1937, og det var på samme tidspunkt, at han og mormor og morfar flyttede til København. Medmindre cykelturen til Tillitse har fundet sted kort før det nævnte tidspunkt, er det derfor snarere sandsynligt, at cykelturen er foregået i sommeren forud, dvs. i 1936, da Dennis var 8 år.

Min moster Gudrun, der som født den 6. maj 1918 var 20 år i 1938, har forresten kunnet fortælle, at da hun kort før sin søster Emmys død opholdt sig i Præstø, for at passe hende, var hun med på kirkegården, hvor Emmy selv havde udvalgt sig et gravsted. Moster Gudrun fortæller også, at selv med sin unge alder af knapt 29 år så Emmy sin død i møde med fortrøstning til Gud. Efter hendes død og begravelse kom reaktionen hos Gudrun, som viste sig i form af vrede og anklager mod Gud for at være ond og grusom, siden han så meningsløst kunne nænne at berøve så ungt et menneske livet og et barn dets moder. Men mormor irettesatte hende og sagde: "Du glemmer, hvor mange smerter og lidelser, Gud har sparet Emmy for her i livet, ved at tage hende til sig så tidligt! Og han har også sørget for Dennis! Gud er ikke ond eller grusom, men god og kærlig!". Det måtte Gudrun senere indrømme over for sig selv, ligesom hun indså, at Dennis trods alt var kommet i en god og kærlig pleje hos sine morforældre, der betragtede og behandlede ham, som om han var deres eget barn.

Det vides ikke, hvor dette foto er optaget, men efter landskabet i baggrunden at dømme, kunne der være tale om et sted i nærheden af Præstø, og på grundlag af de to drenge og de tre voksne damers alder, må det være omkring 1937. Drengen til venstre må være moster Lillys adoptiv søn Tonny, mens drengen i midten er min fætter Dennis. Damerne er fra venstre Dennis' mor, Emmy, Lilly (med briller) og mormor. – Amatørfoto ca. 1937: Tilhører Harry Rasmussen.

Samme forår, som vi flyttede til Nakskov, var mine morforældre og Dennis flyttet til København, sådan som jeg tidligere har berettet om. Men kort forinden at de solgte huset på Rødvejen, havde de som tidligere omtalt holdt sølvbryllup. Om morfars og mormors flytning til København, kan Dennis fortælle følgende i brev af 16. november 1998:

"Morfar og mormor havde længe - så småt - planlagt at flytte til København, når morfar overgik til aldersrente. Den væsentlige årsag var min mors sygdom, men i høj grad også at deres børn Thorkild, Lilly og Gudrun var i storbyen. Det var jo en kraftig tendens i 1925-40 at de yngre tog til storbyerne. Vi boede i starten sammen med Lilly og Poul, (som også kørte os herind). Poul havde skaffet lejlighed (2 værelser m. bad) i nybygning på Venedigvej på Amager til 80 kr. pr. md. Poul "glemte" at betale huslejen med de penge, som morfar gav ham til det. Morfar gik på vandring og fandt lejlig-heden i Baggesensgade. Et miljø der da også passede ham meget bedre. Lilly og Poul boede en periode med Pouls mor i Todesgade, det var en stor lejlighed, i stueetagen (hjørnet) lå "Iris", der handlede med smør, æg, kaffe m.v."

Om selve flytningen til København, tilføjer Dennis følgende:

"Vi flyttede til København i en åben lastbil som Lilly og Poul kom i (jeg har billede af den). - jo, det var en stor omvæltning (vi mennesker lærer at flytte os)." (Dennis i brev af 25.1.1999). I samme brev skriver han også følgende om Lilly og Poul: "Ja, de flyttede til den store lejlighed i Todesgade. Derefter flyttede Lilly - alene - ind i lejligheden i [Baggesensgade] nr. 24. Den dame, der fraflyttede, efterlod kun een "ting". Det var Tonny. Ham ville hun ikke have

med, så ham overtog Lilly. Han var 8 år. Han gik ikke på Kapelvejens Skole, men på Helligkors. Det var kun ca. 1/2 år senere, at han på vej fra skolen til fritidshjem i Brohusgade, på vejen over Rantzausgade, blev kørt ned af en lastbil og dræbt på stedet. Jo, han var ilde tilredt. Jeg nægtede at se ham. Han stod mig meget nær. Det var nok for mig at se min døde mor på Finsen."

På dette foto, som antagelig er fra 1937, ses fra venstre moster Lilly, Morfar, Dennis og Mormor. Alle står med en lille buket nyplukkede markblomster i hånden, som muligvis har skullet bruges som bordpynt i forbindelse med Morfar og Mormors sølvbryllup. Billedet er med al sandsynlighed taget op mod marken lige overfor huset på Rødvejen i Bursø, og det er formentlig Lillys mand, Poul, der er fotografen. – Privatfoto ca. 1937: tilhører Harry Rasmussen.

Selv kendte jeg ikke min moster Lillys plejesøn godt nok til, at jeg ville kunne beskrive ham og hans personlighed nærmere. Senere i denne beretning vil jeg dog fortælle om, hvilket indtryk, Tonny's pludselige død gjorde på mig. Men jeg kan supplere Dennis' oplysninger med, at forud for 'emigrationen' til hovedstaden var gået, at mine morforældre som før nævnt kunne fejre deres sølvbryllup i 1937, og i den anledning må det meste af familien have været samlet i huset i Bursø. Min hukommelse har imidlertid ikke den ringeste erindring herom, hvilket måske kan skyldes, at mine forældre og jeg og lille 3-årige Benny ikke var med ved den begivenhed, som sagt sandsynligvis fordi mor enten var højgravid eller lige havde født Bent, og fordi vi desuden stod over for at skulle flytte til Nakskov i begyndelsen af april.

Om vores moster Lilly og hendes mand Poul, der en kortere overgang boede sammen med morfar, mormor og Dennis i den 2-værelses lejlighed på Venedigvej, Dennis nævner, kan jeg fortælle, at da mine morforældre og Dennis flyttede til Baggesensgade, flyttede Lilly og Poul sammen med Pouls mor ind i lejligheden på hjørnet af Todesgade og Baggesensgade. Senere flyttede Lilly, uden Poul, som nævnt af Dennis, ind i en lejlighed i samme

opgang lige overfor mine morforældre i Baggesensgade 24, 4.sal, hvor de boede tilhøjre og hun tilvenstre. Her var det så, at Lilly "overtog" den 8-årige Tonny.

Lilly og Poul genoptog dog senere samlivet og flyttede med Tonny om til en lejlighed, som så vidt jeg husker lå på hjørnet af Griffenfeldtsgade og Rantzausgade. Det var mens de boede her, at Tonny kom ulykkeligt af dage. Endnu senere gik Lilly og Poul definitivt fra hinanden, og hun flyttede igen ind i Baggesensgade 24, men nu på 2. sal. Herfra flyttede hun på et tidspunkt til Ryesgade 56 A, hvor hun boede i mange år, og hvor hun var gift med op til flere mænd, fire i alt, dog ikke samtidigt. I sin høje alderdom kom hun til at bo på Birkedommervej 80 i Nordvestkvarteret, og her boede hun til sin død i 19??. Hun døde på Bispebjerg Hospital som følge af lungekræft og blev den ?.?. s. å. bisat i de ukendtes grav på Bispebjerg Kirkegård. Men mere om min kære moster Lilly i anden og senere sammenhæng.

På dette foto, som er fra 1938, ses fra venstre mormor, den da 10-årige Dennis, morfar og moster Gudrun. Billedet er fotograferet udenfor Finsen Institutet på Østerbro i København, ifølge min fætter Dennis den dag, da hans mors, Emmys, bære skulle køres til Præstø, for at hun kunne blive begravet der. – Privatfoto: tilhører Harry Rasmussen.

PÅ FERIE I KØBENHAVN

Den omstændighed, at mine morforældre fra foråret 1937, formentlig april 1937, tog fast bopæl i København, fik indirekte afgørende betydning for min egen fremtid, hvilket vil komme til at fremgå senere af denne beretning. Men som sagt, kom jeg til at holde ferie hos dem allerede i sommeren 1938, da jeg var 9 år. På det tidspunkt var mine forældre og vi tre børn, Benny, Bent og mig,

året før flyttet til Rosnæs lige udenfor Nakskov, så min afrejse begyndte fra Nakskov Station.

Min rejse til København foregik med såkaldt "bumletog", der havde hårde træsæder og som slingrede og "bumlede" sig af sted fra station til station. Så vidt jeg husker, var der ikke ret mange passagerer med fra Nakskov, så jeg sad for mig selv i den togvognskupé på 2. klasse, hvor jeg havde tilladelse til at sidde. Med mig havde jeg en stor brun kuffert i imiteret læder, og foruden tøj og undertøj havde jeg også en medbragt madpakke deri, men jeg var alt for spændt til at kunne spise noget. Togturens første etape gik til Nykøbing Falster, hvor der skulle skiftes til Københavns-toget, og alene denne omstændighed var nok til at gøre mig godt nervøs og bange for ikke at nå at komme med det rigtige tog, som holdt på en anden perron. Med den lidt halvtunge kuffert i hånden løb jeg, alt hvad jeg kunne, fra lokaltogets holdeplads og over til perronen, hvor toget til København holdt med dampen oppe.

Heldigvis nåede jeg det i nogenlunde god tid, så god, at jeg kunne nå at fristes og købe en mælkeispind til 15 øre, som en yngre mand gik rundt langs med toget og falbød. Han solgte også slik og aviser. Endelig blev der fløjtet afgang og toget satte sig i bevægelse, for at køre mod Orehoved på Falsters nordkyst, hvorfra der så sent som året før endnu kun havde været færgeforbindelse til Masnedø ved Vordingborg på Sjællands sydkyst. Al togtrafik til og fra Lolland-Falster og Sydsjælland foregik derfor via togfærge, idet Storstrømsbroen endnu ikke var færdigbygget, men fra færgen kunne man tydeligt se den næsten færdige og imponerende lange og elegante bro strække sig fra kyst til kyst. Den blev først indviet i efteråret 1937, nemlig den 26. september. Det var da også med en særlig følelse af nærmest ærefrygt, at man som togpassager hørte den hule lyd, da toget med nedsat fart kørte ud på den lange bro med vandet dybt nede under os. Fra Vordingborg gik den uendeligt lange dum-da-da-dum-rejse videre med stop ved en række småbyer og ganske få lidt større byer, førend toget endelig langt om længe kunne køre ind og gøre holdt ved perronen under de store, buede haller på Københavns Hovedbanegård. Så vidt jeg erindrer togturen fra Nakskov til København omkring 5 stive timer dengang, og med afrejsetidspunkt kl. 8 morgen betød det ankomst til København omkring kl. 13.

Mit første møde med storbyen gjorde et overvældende og uudsletteligt indtryk på mig, som jo hidtil kun havde oplevet og været vant til Tillitses lille idylverden og Nakskovs i sammenligning noget større og mere hektiske købstadsverden. Allerede da toget fra omkring Valby nærmede sig København fik jeg en fornemmelse af byens større og tæt sammenpakkede høje huse, som der ikke fandtes ret mange mage til i Nakskov. Ved ankomsten til Københavns Hovedbanegård blev det overvældende indtryk bekræftet og forstærket. På ankomstperronen stod mine morforældre og min fætter Dennis og onkel Thorkild og ventede på mig, som gjorde store øjne, for aldrig før i mit liv havde jeg set en banegårdshal af den størrelse og med så mange mennesker

forsamlet på ét sted. Det næste store indtryk, der forbavsede mig, var de 5-6 etager høje huse, de brede, flisebelagte fortove og endnu bredere gader, end jeg nogensinde tidligere havde set noget andet sted, jeg indtil da havde været.

På fotoet øverst ses indgangspartiet på Nakskov Jernbanestation, fotograferet en regnvejrsgang i eftersommeren 2001. Stationsbygningen er tegnet af Nakskov-arkitekten Ejnar Ørnsholt og blev indviet i 1925. Stationen er opført på en af de gamle fæstningsbastioner og skråner ned til Nygade. – På fotoet nederst ses et vue over det gamle fæstningsterræn, set fra jernbanestationen en regnvåd dag i eftersommeren 2001. Husene til venstre er beliggende ved Jernbanegade, som i baggrunden går over i Nygade. Bag ved den regnvejrsklædte Birgit ses det parti, hvor det tidligere viste monument for byens forsvar i 1659 er opført. – Fotos: © 2001 Harry Rasmussen.

Herover ses øverst et vue over en del af Københavns Hovedbanegårds perroner, til venstre set fra Tietgensgade. Fotoet derunder er fotograferet nede fra selve perronerne. De to fotos er dog taget så sent som i juli 2009 og da var meget forandret siden dengang i juli 1938, da jeg for første gang fik Hovedbanegården at se. Men tagkonstruktionen med halvbueformerne samt administrationsbygningen i baggrunden fandtes også dengang. En markant forskel fra før er dog, at togene dengang udelukkende var trukket af damplokomotiver og det gav et noget andet indtryk og atmosfære end tilfældet er i nutiden, hvor togene er trukket af diesellokomotiver og S-togene af el. – Fotos: © 2009 Harry Rasmussen.

Skønt det var søndag og de fleste af byens forretninger derfor lukkede, var der en så livlig trafik af gående, cyklende og bilende mennesker, der fyldte gaderne, at jeg næsten ikke kunne fatte det. Og ikke at forglemme: de mange gule sporvogne, hovedvogn og bivogn, som dengang kørte i fast rutefart fra

endestation til endestation og fra stoppested til stoppested ad hver sin specielle rute i byen. Sporvognene var på det tidspunkt og i mange år fremefter, vist nok det mest benyttede transportmiddel i storbyen og dens forstæder. Bybusser var endnu ikke blevet en almindelig del af gadebilledet. De elektriske sporvogne, som kørte ved hjælp af elektriske luftledninger, var jo for alvor blevet et nyttigt og agtet transportmiddel i storbyen allerede omkring 1912. I 1938 fandtes der så mange sporvognslinjer i København, at jeg ikke har tal på disse.

(Fortsættes i afsnit 15)